

Lärorik aftonskola

Aftonskola har som många vet två betydelser i Finland. Å ena sidan handlar det om flitig skolgång på kvällskvisten, å andra sidan om den finska regeringens ibland nog så lärorika förberedande sammanträden, under vilka man otvunget går igenom och enas om vad som ska beslutas vid följande officiella regeringsmöte.

För några veckor sedan publicerades en intressant samling anteckningar från regeringens aftonskolor under krigsåren 1942–1945. För anteckningar stod den sedermera kända agarpolitikern och statsmannen V.J. Sukselainen (1906–1995), som under denna tid hann verka som sekreterare för fem statsministrar. Bokens titel *Faktillisesti tämä tarkoittaa antautumista* – i realiteten betyder detta kapitulation – fångar de uppbragta reaktionerna på en av Sovjetunionens fredssonderingar 1944.

Jukka Tarkka framhävde i sin recension (*Helsingin Sanomat* 17.5.09) av verket att Sukselainens anteckningar visar att de krigstida regeringarna ständigt beaktade både riksdagens åsikter och folkopinionen. Till denna iakttagelse kan tilläggas att regeringarna därför ofta hade ytterst svårt att driva igenom impopulära och svåra beslut, även om ministrarna insåg att de förr eller senare var av nöden.

Ett dramatiskt exempel på en sådan beslutsångest var regeringens aftonskola den 8 mars 1944, under vilken ministrarna från och till dryftade hur man skulle reagera på en ny sovjetisk fredssondering, som av flera skäl var oacceptabel. Moskva krävde en återgång till 1940 års gräns och en omedelbar brytning med Tyskland. Men hur skulle regeringen kunna driva igenom detta när karelarnas lobbygrupper tillsammans med ytterhögern och Tyskland aktivt motarbetade en sådan fred.

Saken komplicerades ytterligare av att inte heller den officiella krigspropagandan kunde medge att Finlands situation var ytterst dålig. Statsminister Edwin Linkomies citerade statsfilosofen J.V. Snellman, som i tiden hade konstaterat att ”Endast vilda folk kämpar till sista man”, men tillade resignerat att sådant var svårt att säga. Resultatet kunde lätt bli panik och politiska motsättningar.

Knappt två veckor senare publicerade dock signaturen Pekka Peitsi i *Suomen Kuvalehti* en kolumn under rubriken ”Hjältemodigt självmord” (”Sankarillinen itsemurha”), i vilken han i sak påminde om just det som Snellman sagt. Nationer kunde inte styras av lika rigida hedersbegrepp som individer. Inget folk kunde förväntas kämpa för ett annat till det bittra slutet.

Hur kunde denna Peitsi, som förövrigt råkade heta Urho Kekkonen, veta att han därmed uttryckte statsministerns innersta tankar? Jo, för att han därtill råkade vara förtrogen med statsministerns sekreterare, som antagligen hade berättat för honom om statsministerns hänvisning till Snellman. Rätt uttolkade kan Sukselainens anteckningar med andra ord också läsas som politisk idéhistoria.

Henrik Meinander, Hufvudstadsbladet (HBL) 23.5.2009